

Sprehodi po knjižnem trgu

Milena Mileva Blažič

Karmen Jenič: Orientiraj se po soncu.

Ljubljana: Družina, 2019.

Mladinski romaneskni prvenec Karmen Jenič je morfološko zgrajen iz enaindvajsetih poglavij in štirih podpoglavij; prvo in zadnje poglavje sta napisana v dvojini. Pripoved je zgrajena skozi gledišči učenca Ilča in učiteljice Bajte, ki sta poimenovana s funkcijskima vzdevkoma. Že s tem avtorica nakazuje podobno, najstniško perspektivo obeh junakov, ki ne diferencira med mladim in odraslim protagonistom. Med obema skorajda ni razlike, obe slogovni ravni sta si podobni. Sloga obeh prvoosebni pripovedi sta najstniška, uporniška, prej implicitna mladostnikom kot odraslim (četudi opisno pripadata dvema svetovoma, se oba izražata v mladinskem slengu). Seveda to na zgodbeni ravni lahko ponazarja namerno približevanje učiteljice interesnemu polju mladostnikov, vseeno pa bi ob očitnejši vzpostavitvi razlik med protagonistoma zgodba zaživela bolj prepričljivo. Učiteljica, ki se tako pokaže v rahlo ironični luči, je prikazana deskriptivno in ne narativno, poleg tega so ji pripisani skoraj misijonarski atributi (npr. "Naučila sem se zrušiti zidove, da bi bila blizu mlademu človeku, in jih hip zatem zgraditi, saj je bilo to neizogibno.").

Vsebinsko je zgodba ubrana v smer razvojnega romana, opisuje namreč obdobje v odraščanju fantovskega literarnega lika, ki ga prešolajo na drugo

šolo, kjer se sooča z raznimi predsodki (nekateri izhajajo še iz prejšnjega šolskega okolja) in težavami doma. Te se končajo z ločitvijo staršev in nazadnje regresijo – ločena mati se s sinom vrne k staršem na vas.

Mladinski roman se zaključi pri “domačijem” življenjskem slogu starih staršev – to je svet, kjer namesto interneta in socialnih omrežij vladajo balinanje, branje osmrtnic, reševanje križank in podobno. Ilčo, ki se težko spopada z nastalo situacijo, vrže idilično sliko svojih nekoč srečnih staršev skozi okno, ne da bi pomislil, da tako iz “žrtve” postaja “storilec”; razbita slika, ki jo dedek skrbno pospravi, je naprej prisposodba družine in hkrati še nečesa. Ranjeni deček, otrok ločenih staršev, postane jezen mladenič, ki se do starih staršev vede neprimerno, medtem ko ti skušajo popraviti posledice razbite družine. Avtorica bi takšne in podobne prizore lahko malce poglobila in vnesla elemente samorefleksije, da bi bila fantova notranja preobrazba predstavljena bolj globinsko in nelinearno. Ker je Ilčo hkrati razvajen, kritičen do okolja starih staršev in njihovega jedilnika (golaž, ješprenj, jota, zelenjavna juha ...), bralec z njim težko vzpostavi empatijo. Zaključna (ponovna) spreobrnitev upornika v “vernika”, ki se zjoče in reče: “Fantje smo v čustvenih situacijah včasih res štorasti.” ali “Od tega trenutka dalje v življenju verjamem v čudeže ...”, je nekoliko nekonsistentna.

Roman bolj ali manj preigrava tipične arhetipske situacije s tipičnimi protagonisti in tipičnimi okoliščinami, zanimivo zastavljena pripoved z dveh perspektiv pa zaradi nekaterih narativnih pomanjkljivosti ostane bolj na ravni poskusa. Matrica mladinskih romanov je, jasno, iskanje samega sebe, vendar bi to matrico morali izpolniti ne kot obrazec, ampak kot umetnost. Mladinski romani se po navadi dogajajo v urbanem ali mestnem okolju, prehod iz mestne šole v idealizirano naravo (v slogu Simona Gregorčiča *Nazaj v planinski raj*), v podeželsko in vaško okolje (cerkev, gasilski dom, Idrijsko-Cerkljansko hribovje, gostilna ipd.) so precejšnja redkost. Avtorica je med vrsticami kritična do poslancev in ravnateljev, vendar se pri tem omeji na raven časopisnih naslovov – družbenokritični ton bi bil v knjigi lahko bolj izrazit, saj gre za problemski mladinski roman. V romanu najdemo kar nekaj odprtih mest, včasih pa avtorica postreže s kakšno duhovito domislico (npr. učiteljica bere Harryja Potterja, učenec ga imenuje Harry Fotr ...). Medtem ko je empatija na strani moških (ravnatelj, pomočnik ravnatelja, oče ...), je večji poudarek na feminiziranih likih in čustvovanju, manj na refleksivnosti, več je popularnih rekov iz časopisov, filmov, novic ... in manj leposlovne intertekstualnosti. V romanu so prisotni tudi sledovi novodobne (*new age*) duhovnosti, kot so dišeče paličke, svečke, horoskop (“Učiteljica Kos me je vprašala, zakaj sem tako

prestrašen in česa se bojim. In potem mi je rekla, da glede na to, kako sem sramežljiv, sem po horoskopu očitno devica.”; “Stal sem tam in gledal duhovno otočje sredi morja hrupa in učenosti.”).

Na koncu najstniškega romana postane jasno, da imajo učenci in učitelji oziroma družina in družba enak problem – kako biti večno mlad in s tem tudi neodgovoren, kako se postaviti v vlogo romantično pojmovane žrtve družine, družbe, šole, ravnateljev ... in obdržati ugodnosti konformizma. Avtorica načanja tudi teme, kot so na primer samopoškodbe (rezanje), vendar pri tem ne gre v globino in/ali narativno empatijo, temveč jih le nakazuje. Tudi ostale motivno-tematske prvine, značilne za obdobje tranzicije iz otroštva v odraslost, so le nanizane in niso razvite v polni meri.

Protagonista Ilčo in Bajta, ki sta v resnici vsebinsko združena v dve plati istega kovanca, bi lahko razvojno vzdržala pritiske po deavtonomizaciji, vendar jima to zaradi nepreženege egocentričnega razočaranja ne uspe. Bistvena značilnost poenotene dvojnosti, pri kateri gre za razdvojitev enostavnega (Hegel) ali protistavljajoče podvajanje, bi bila možnost mišljenja družbe in sebe, kar bi ohranjalo relativno neodvisnost in samostojnost ter s tem tudi element družinskega in družbenega korektiva. Avtorica razkrinkava iluzije, vendar ostaja na ravni “uživanja v simptomih” (“Enjoy you symptoms”; S. Žižek). Roman deluje krožno, predpostavlja svoj začetek, preplet in konec, je samemu sebi smoter, saj ne prinaša končnega uvida. V prvencu opazamo precej značilnosti začetniškega pisanja, v njem ni dovolj samozavedanja, je le občutenje, protagonista nista subjekta, saj se prepodrobno ukvarjata sama seboj. Mogoče so to priložnosti za nadaljnje izboljševanje, motivno-tematsko in slogovno, da bo naslednji roman avtorice pogumneje opravil pot od objekta do subjekta oziroma subjektivizacije.